

Azərbaycançılıq məfkurəsi milli dövlətçiliyin təməlidir

1980-ci illərin sonlarında keçmiş Sovet İttifaqında baş qaldıran milli azadlıq hərəkatları bir sıra müstəqil dövlətlərin yaranması ilə nəticələndi. Azərbaycanda da 1988-ci ildən başlayan hərəkat milli kimlik, milli özünüdərk ideologiyası üzərində inkişaf etmişdir. Lakin müstəqilliyin əldə edilməsindən sonrakı ilk dövrlərdə Azərbaycan cəmiyyətində ideoloji boşluğun olduğu özünü qabarıq şəkildə büruzə verməyə başlamışdı. Bu boşluq yalnız 1993-cü ildə xalqın təkidli tələbi ilə Azərbaycanda yenidən hakimiyyətə gələn ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən dolduruldu. Ulu Öndər Azərbaycanın demokratik və müasir dövlət kimi inkişafını bütün tələblərə cavab verən azərbaycançılıq ideologiyasında görürdü.

“Hər bir insan üçün milli mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam” deyən görkəmli dövlət xadimi qeyd edirdi ki, bizim üçün bir tarixi amil azərbaycançılıq ideologiyası var: “Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycanlıyı - Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli mədəni dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq”.

Ulu Öndər azərbaycançılıq ideologiyasını Azərbaycan dövlətinin əsas istinad nöqtəsinə çevirərək ilk növbədə tarix boyu əldə edilmiş zəngin təcrübədən məharətlə və uzaqqörən bir strateji kimi istifadə etdi. Bu, Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmlənməsi naminə ən yüksək tarixi xidmətlərindən biridir. Ümummilli Lider böyük uzaqqörənliklə anlayırdı ki, məhz azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycana qarşı bir çox istiqamətlərdən yönələn təhdidlərin, ölkəmizi etnik bölücülük əsasında parçalamaq cəhdlərinin qarşısında güclü ideoloji və siyasi sipər ola bilər. Bu, həm də müəyyən tarixi varisiyə söykənən bir ideya idi. Azərbaycançılıq keçmişimizdən gələn böyük dəyər olaraq vahid Azərbaycanın ideoloji əsası, ölkəmizdə həmrəylik və anlaşma içində birgəyaşayışın tarixi təcrübəsidir. Qeyd edək ki, azərbaycançılıq anlayışının özü ictimai dövriyyəyə nisbətən yeni yaranan anlayışdır. Bununla belə, son illərdə bu ideologiya bir çox elmi istiqamətlər üzrə alim və tədqiqatçıların araşdırdığı istiqamətə çevrilmişdir. Azərbaycançılıq ideyası Azərbaycanın müstəqilliyini qorumaq, demokratik inkişafı təmin etməklə bərabər, radikal millətçilik və şovinizmə qarşı təşəkkül tapmış ideologiyadır. Azərbaycançılıq ideyasının kökündə millətçilik yox, vətəndaşlıq və dövlətçilik dəyərləri dayanır. Bu ideyanın məqsədi çoxmillətli Azərbaycan xalqının birləşməsi və demokratik yolla inkişaf etməsinə zəmin yaradan dəyərlər sistemini formalaşdırmaqdır.

Çoxmillətli Azərbaycan xalqını birləşdirən azərbaycançılıq ideyası müstəqilliyin qorunmasına, demokratik inkişafa və hüquqi, sosial dövlətin qurulmasına xidmət edir.

Lakin burada bir cəhət də xüsusi vurğulamaq vacibdir ki, azərbaycançılıq yalnız Azərbaycanın ərazisində yaşayan xalqın həmrəyliyi ilə məhdudlaşmır. Bu ideologiya radikal millətçiliyi inkar etməklə bərabər, Azərbaycanın müstəqilliyini arzulayan, onun güclənməsini istəyən, bu və digər formada Azərbaycanla bağlılığı olan insanları birləşdirən bir dəyərdir. Azərbaycançılığın elmi şərh-

hini verən professor Nizaməddin Şəmsizadə yazır: “Azərbaycançılıq coğrafi anlayış deyil, o daha çox siyasi anlayışdır”. Professorun sözlərinə görə, azərbaycançılıq məfkurəsi bu əsas tərkib hissələrindən ibarətdir: məfkurəçilik, istiqlalçılıq, birlikçilik, türkcülük, islamçılıq və ünsiyyətçilik- vahid dillə (Azərbaycan türkcəsi) və mədəniyyətlə vəhdət.

Azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycan cəmiyyətində milli birliyi və ümumxalq münasibətlərini qorumaq, millətin və onun dövlətinin mövqeyini izah, təsdiq və inkişaf etdirmək məqsədini daşıyır.

Beləliklə, azərbaycançılıq milli mənəvi varlığının ilkin əlamətlərini, xalqın kimliyini əks etdirən, milli təkəkkürünü birləşdirən dəyərlər sistemidir. Bu dəyərləri cəmləşdirən dil, ərazi, vətəndaşlıq, adət-ənənə və ideoloji birlik azərbaycançılıq ideologiyasının əhatə dairəsini sərhədsiz edir. Azərbaycandan kənarında yaşayan soydaşlarımızla yanaşı, milliyyətindən asılı olmayaraq Azərbaycanın müstəqilliyini, birliyini və hüquqi, demokratik dövlət kimi inkişafını arzulayan hər bir kəs azərbaycançılıq ideologiyasının daşıyıcısıdır.

Azərbaycançılıq ideologiyasının bütün dünya azərbaycanlıları arasında yayılması, gəldikcə genişlənməsi də ulu öndər Heydər Əliyevin xidmətləri sayəsində gerçəkləşmişdir. Təsədüfi deyil ki, bu gün bütün dünyada azərbaycanlıların birliyinin bayramına çəvrilən 31 dekabrın “Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü” kimi qeyd edilməsi üçün ilk rəsmi qərar da məhz dahi lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə qəbul olunmuşdur. Ulu Öndər Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri vəzifəsində çalışarkən muxtar respublikanın Ali Məclisi 16 dekabr 1991-ci il tarixində “31 Dekabr - Dünya Azərbaycan türklərinin Həmrəylik və Birlik Günü haqqında” qərar qəbul etmişdir.

Görkəmli dövlət xadimi Azərbaycana ikinci rəhbərliyi dövründə də bu istiqamətdə sistemli, möhtəşəm işlər görmüşdür. Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan yurddaşlarımızla əlaqələrin qurulması və möhkəmləndirilməsi, bu məqsədlə ayrıca Dövlət Komitəsinin təşkili, dünya azərbaycanlılarının qurultaylarının keçirilməsi, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması və digər çoxsaylı tədbirlər bu baxımdan xarakterikdir. Ulu Öndər dünyanın müxtəlif ölkələrinə səfərləri zamanı həmişə vaxt tapıb orada yaşayan soydaşlarımızla görüşür, onların azərbaycançılıq ideyaları ətrafında birləşməsi üçün müdrik tövsiyələrini verir. Görkəmli siyasi xadimin aşağıdakı sözləri bütün zamanlarda dünya azərbaycanlıları

üçün əsas fəaliyyət devizinə çevrilmişdir: “Bizim hamımızın bir Vətəni var-bu, Azərbaycan dövlətidir. Azərbaycanlı hər yerdə yaşaya bilər, ancaq azərbaycanlılığını, öz dilini, dinini, milli ənənələrini unutmamalıdır. Onun qəlbi daima doğma Azərbaycanla bir vurmalıdır”.

Böyük dövlət xadimi Heydər Əliyevin azərbaycançılıq təlimində milli mədəniyyətə, ədəbiyyata da xüsusi dəyər verilmiş, onların əhəmiyyəti həmişə nəzərə alınmışdır. Bu da təsadüfi deyil, çünki ədəbiyyat, incəsənət əsərlər boyu milli varlığın keşiyində dayanmış, milli mənəvi dəyərlərin daşıyıcısı, qoruyucusu kimi üzərinə düşən vəzifəni layiqincə yerinə yetirmişdir. “Xalq bir neçə xüsusiyyətləri ilə tanınır, sayılır və dünya xalqları içərisində seçilir. Bu xüsusiyyətlərdən ən böyüyü mədəniyyətdir” deyən Ulu Öndər mədəniyyəti xalqı irəliyə aparan, inkişaf etdirən, dünyaya tanıtıran, milli məfkurəni yaşadan mühüm vasitə kimi yüksək qiymətləndirmişdir. Buna görə də ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycançılıq təliminin əhatəli sistemində milli-mənəvi dəyərlərin qorunması, tarixi keçmişin ənənələrinə, ədəbi-mədəni abidələrinə ardıcıl diqqət və qayğı həmişə ön planda dayanmışdır. Böyük Azərbaycan klassiklərinin yubileylərinin həm ölkəmizdə, həm də xaricdə keçirilməsi, xatirələrinin əbədiləşdirilməsi, əsərlərinin nəşri, təbliği, müasir yarıdıcı ziyalılara verilən yüksək qiymət bunun bariz nümunəsidir. Təkcə elə milli kimliyimizin, mənəvi dəyərlərimizin ana kitabı olan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının 1300, söz mülkünün sultanı Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileylərinin UNESCO-nun xətti ilə dünya miqyasında geniş qeyd olunması Azərbaycan mənəviyyətinin təbliği işinə böyük töhfələr verdi. Belə faktlar kifayət qədərdir.

“Hər bir insan üçün milli mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam” deyən böyük azərbaycanlı Heydər Əliyev müstəqil dövlətimizə rəhbərlik etdiyi 1993-2003-cü illər həm də onun azərbaycançılıq təliminin möhtəşəm təntənəsi, həyatı gücünün zəmət və vüsətinin parlaq təzahürüdür. Məhz bu illərdə Ulu Öndər tərəfindən Azərbaycançılıq ideologiyasının əsas müddəaları, başlıca prinsipləri sistemli şəkildə işlənilib hazırlanmış və cəmiyyət həyatının bütün sahələrində öz ifadəsini tapmışdır.

Burada bir nüansı da qeyd edək ki, azərbaycançılıq ideyası vətəndaşlıq məsuliyyəti anlayışı ilə də sıx bağlıdır. Vətəndaşlıq məsuliyyəti azərbaycançılıq ideologiyası müstəvisində geniş anlayışdır. O özündə hüquqi və mənəvi məsuliyyəti cəmləşdirir. Vətəndaşlıq məsuliyyəti həm də daha çox mənəvi məsuliyyətlə bağlıdır. Bu, hər bir azərbaycanlının dini və milli mənsubiyyətindən asılı olmayaraq dövlətçilik ideyasına sadıqlığını, ona bağlılığını özündə ehtiva edir.

Bu gün Ulu Öndərdən sonra da onun adı ilə bağlı olan azərbaycançılıq ideologiyası uğurla davam edir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev azərbaycançılıq məfkurəsinin inkişafını bir neçə istiqamətdə inkişaf etdirir. Əsas istiqamətlərdən biri Azərbaycan iqtisadi, ictimai və mədəni inkişafına görə dünyanın nüfuzlu ölkələri səviyyəsinə qaldırmaqdır.

Bununla yanaşı, vətənpərvərlik hissələrinin gücləndirilməsi və azərbaycançılığı bütün dünyada yaymaq, tanımaq və qəbul etdirmək dövlət başçısının siyasətində ana xətti təşkil edir.

Taleh Turqut,
“iki sahil”

Yazı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun keçirdiyi müsabiqəyə təqdim etmək üçündür.